

KRİZİN ETKİLERİNİ AZALTACAK ÖNLEMLER DERHAL ALINMALI

Yahya ARIKAN*

Dünya ekonomisi 1929 buhranından sonra en büyük bunalımını yaşamaya başladı. Finans kuruluşları tarihinin en zorlu dönemini yaşıyor. Ekonomide durgunluk, petrol, gıda başta diğer emtia fiyatlarının başını alıp gitmesi işsizlik ve açlık sonucunu doğuracaktır. Gıda ve enerjide doğrudan ithalatçı konumda olan Türkiye'nin bu olumsuz tablodan etkileneceğini söylemek kehanet olmayacaktır. Bu tablo aynı zamanda kazanan azınlık kesim ve kaybeden çoğunluk olgusunu besleyen bir tablodur. Kriz; azınlık kesimin daha çok kazanması, kaybeden çoğunluğun daha çok kaybetmesi anlamına gelecektir.

Türkiye'ye etkileri şimdiden başlayan krizin nedenlerini anlamak ve olası önlemleri tartışabilmek için öncelikle dünya ve Türkiye ekonomisindeki gelişmelere bakmak gerekmektedir.

ABD'de gelir dağılımı

Amerika'da başlayan ve tüm dünya ekonomilerinde hissedilen bir yavaşlama söz konusudur.

Bu süreci anlamak için Amerika'nın ekonomik yapısını kavramakta yarar vardır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin gelir dağılımı yapısına bakıldığında "kriz üreten bir gelir eşitsizliği" olduğunu görüyoruz. ABD gelir dağılımı en bozuk 4. OECD üyesidir.

ABD bir tüketim imparatorluğudur. En yoksulların parasızlığı ile üst zenginlerin harcama iştahı sonucu, tasarrufu bitirmiştir. Orta ve alt grupların başlıca tüketim aracı krediye dayanmaktadır. Çin ve Asya ülkelerinin fazlalarını ABD'ye borç vererek kurulan saadet zinciri bu kredilerin geri ödenmemesiyle kırılmıştır.

* TÜRMOB Genel Başkan Yardımcısı-İSMMMO Başkanı

Bütün önlemlere karşın ABD ekonomisinde yavaşlama, hatta durgunluk baş göstermiştir.

Son verilere göre, işsizlik oranı 2007 yılının ortalarında yüzde 4.5 iken sürekli artmış ve yüzde 5.1'i bulmuştur.

Bu milyonlarca insanın işsiz olması demektir.

2007 sonunda Amerika'da başlayan kredi geri ödemelerindeki tıkanma ve mali piyasalarda çalkantı, finans sermayesinin egemenliğiyle şekillenen ekonomileri darboğaza sokmuştur.

Dünya tarihinin en ağır krizlerinden biri başladı

Bugün dünya ekonomisinin içine girdiği darboğaz, Amerika'da, Avrupa'da yüz binleri işsiz, evsiz bırakmaktadır.

Kredi faizlerinin ve gıda fiyatlarının artışıyla devam eden kredi krizi, Asya ve gelişmekte olan ülkeleri de sarmaktadır.

ABD ve Avrupa'da finansal kuruluşların iflasının ardından Asya, Latin Amerika,

Orta Avrupa ülkeleri için de durgunluk kaygısı baş göstermiştir.

Krizin bulaşıcı etkisi

Gelişmekte olan ülke ekonomilerini de etkileyen yavaşlama ve buna bağlı

oluşan kriz, bulaşıcı bir hastalık gibi yayılmaktadır.

Dünya ekonomilerini etkileyen 3 büyük ekonomiye baktığımızda; 2007 üçüncü çeyreğinde yüzde 2.8 büyüyen ABD ekonomisinin, dördüncü çeyrekte 2.5'e düştüğünü görüyoruz.

27 Avrupa Birliği ülkesinde yavaşlama daha derindir.

Birinci çeyrekte 3.4 büyüyen AB dördüncü çeyrekte 2.6 büyüebilmiştir. Japonya'da aynı dönemlerin rakamları yüzde 2.9' tan 1.8'e düşüş şeklindedir.

100 milyon insan açlıkla karşı karşıya

Gıda, altın, ham petrol ve metal başta olmak üzere emtia fiyatları baş döndürücü biçimde artmıştır.

Kimilerine yarayan bu artış ve krizin doğal sonucu olarak; yüz binlerce, milyonlarca insanı yoksullaştırmaktadır.

Nitekim bu süreç aylar önce başlamıştır. Gıda fiyatlarındaki artışın yoksul ülkelerde 100 milyon kişiyi daha açlıkla karşı karşıya bırakması beklenmektedir.

Yoksulların isyanı

Haiti ve Mısır'da insan ölümleriyle sonuçlanan gıda fiyatlarındaki artışı protesto gösterileri, dünya genelinde

pek çok ülkede sürmektedir. Endonezya, Arjantin'de yüz binler her gün alanlara dökülmektedir. Endonezya'da yükselen petrol fiyatları nedeniyle hükümetin akaryakıtta yüzde 30 zam yapması halkı isyan ettirmiştir. Arjantin'de de çiftçiler yeni bir tarım politikası talebiyle meydanlara dökülmüştür.

Bütün bu gelişmeler bir gerçeğe işaret etmektedir; yoksul kitleler, küresel ekonomi politikalarının doğurduğu krizin sonuçları altında ezilmektedir. Bu krizin sonuçları Türkiye'de geniş kitleleri etkileyecektir.

Yangının ortasındaki ülke; Türkiye

Türkiye, ihracatının yarısından fazlasını Avrupa'ya yapmaktadır.

Dış açıkları büyüktür ve sıcak para hareketlerinden doğrudan etkilenmektedir.

Türkiye, işsizlikle boğuşmaktadır ve istihdam alanları yaratmak için; yerliyi ayakta tutarken, üretmeye gelecek yabancı sermayeyi de çekmek durumundadır.

Bu özellikleriyle Türkiye küresel kredi krizinde, yangının tam ortasında kalmıştır.

Sanayide çark dönmüyor

Kriz, bu yıl ülke ekonomisini 2007'de hafif atlatılan durgunluğa sürüklemektedir.

Bu yılın ikinci yarısında ve muhtemelen 2009'da da kriz derinleşecektir.

Büyüme rakamları düşüşe geçmiştir. 2002'de yüzde 7.9,

2005'te 7.6 ve 2007'de 4.5 büyüyen Türkiye ekonomisinin bu yıl hedeflenen yüzde 4 büyümeyi yakalaması mümkün değildir.

2007 büyüme oranına bakıldığında ana sektörlerde keskin düşüş yaşanmıştır.

Bu düşüş, büyümeyi canlandıracak yeni bir ekonomik program uygulanmadıkça 2008 için kötü sinyaldir.

2006'da yüzde 1.3 büyüyen tarım 2007'de yüzde 7.3 küçülmüştür.

Lokomotif sektör olarak anılan inşaat-taki büyüme oranı yüzde 18.5'ten 5'e düşmüştür.

İmalat sanayide de durum farklı değildir. Büyüme oranı yüzde 5.4'te kalmıştır.

Bu sektörlerdeki durum, bu yıl için umutlu olmayı zorlamaktadır.

Düşük kurla sanal zenginlik karın doyurmuyor

Artan enflasyona karşın kurun düşük seviyede tutulması, milli gelir ve kişi başına gelire ilişkin rakamların çarpıtılmasına neden olmaktadır.

Düşük tutulmuş dolar kuru ile yapılan

hesaplamayı bir tarafa bırakıp sabit fiyatlarla, yani enflasyondan arındırılmış fiyatlarla bakmak gerekir.

Sabit fiyatlarla bakıldığında gelişim farkında uçurum ortaya çıkmaktadır.

Büyüme dış kaynak ve ithalatla sağlandı, peki ya şimdi?

Türkiye’de büyümenin sokağa olumlu yansımamasının nedeni dış kaynak ve ithalata dayalı modeldir.

Dış kaynak girişi ile ithalat rakamları ve büyüme arasında doğrudan ilişki vardır.

2001 krizinde ekonomi yüzde 7.5 küçülürken, resmi verilere göre Türkiye’den 14.5 milyar doları aşkın para çıkışı olmuştur.

Bu dönemde 41 milyar dolar ithalat yapılmıştır.

2004’te yüzde 8.9 büyüme yaşanırken 17.7 milyar dolar para girişi olmuş, 97 milyar dolar ithalat yapılmıştır.

2007’de yüzde 4.5 büyümenin olduğu koşullarda 38 milyar dolar net sermaye girişi olmuş, ithalat ise 139 milyar doları aşmıştır.

İşsizlik ürkütücü boyutta

İthalata dayalı büyüme, düşük kur, yüksek faiz modeli, istihdam yarata-mamıştır.

Türkiye ekonomisinde son birkaç yıldır büyük oranlı büyüme yaşanırken, ancak kimi dönemlerde işgücüne katılım artsa da işsizlikte iyileşme sağlanamamıştır.

İşte uyku kaçırabilecek rakamlar;

- İş bulma umudu olmayanların oranı % 18,4,
- İşsiz sayısı 4 milyon 530 bin,
- Son bir yılda üretim dışında kalan 1 milyon kişi,
- Kadınlar arasında işsizlik oranı % 11,2,
- Genç işsizlerin oranı %21 dir.

Borç ve dış kaynağa bağımlılık devam ediyor

Türkiye ekonomisi üzerindeki en büyük şantaj, kamunun borçluluk oranı azalsa da hala dış borçlardır.

Özel sektör bugün çarkını borçla çevirmektedir.

Yabancı yatırım ve kredilerin millî gelire oranı son 5 yılda yüzde 71’den yüzde 98’e çıkmıştır.

KAPIDAKİ RİSKLER

Ekonomideki bütün gelişmeler, yakın dönemde büyük risklere işaret etmektedir.

1 - Bankası, şirketiyle dörtte biri kısa vadeli olmak üzere borca boğulan Türkiye için en büyük risk cari açığın finansmanındadır. Dış kredilerle bes-

lenen bankalar için kredi maliyetleri artmıştır, kaynak bulmak zorlaşmıştır. Bu durum, yüksek faiz ve ekonomik faaliyetlerde azalma demektir.

2 – Kaynak sıkıntısı ve ekonomik faaliyetlerde azalma daha yüksek işsizlik, işletmelerin kapanması demektir.

3 – Zorlu bir döneme girildiği açıktır. Buğday ve pirinçte yaşandığı gibi farklı ürünler üzerindeki olası spekülasyonlar Türkiye'nin enflasyonu düşürme programına darbe vuracaktır.

4- Yıllık yüzde 16.5 faiz nedeniyle devlet kağıdına yatırım yapan yabancı dolar üzerinden yüzde 41 getiri sağlamıştır. Vadeli döviz piyasalarında kurlar garanti altına alınmıştır. Bu da Türkiye'den para çıkışına fren konulmasına olanak vermeyecektir.

5- Dünya ekonomilerindeki küçülmeyle bağlı ihracat daralması ve sıcak para çıkışı Türkiye'yi daha da küçültecektir. 2008 için umulan yüzde 5 büyümenin yakalanması mümkün olmayacaktır. Bu gelişmeler de ailelerin gelirinin azalması, işsizlik demektir.

B planı derhal devreye sokulmalı

Hükümet, toplumun çeşitli kesimlerinden yükselen seslere kulak vermeli ve bütün kesimlerle tartışarak B planı hazırlamalıdır.

Bu krizden büyük zararlar çıkmamak için, gündemin ilk konusu; krize karşı önlemler olmalıdır.

Bunun yolu, çözüm arayışında toplumsal uzlaşma zemini sağlanmasıdır.

Sektörel ve yerel kalkınma stratejisi oluşturulmak durumunda

Hükümet bu dönemde, ekonomik programda revizyonlarını yaparak bu krizden etkilenecek kesimleri rahatlatacak önlemler almalıdır.

Bunun için istihdamın lokomotifi sektörlerle öncelik tanımalı, kriz döneminde istihdamı daraltıcı uygulamalardan kaçınmalıdır.

Teşviklerde de istihdamın artırılmasını esas almalıdır.

Hükümet, bu süreçte toplumun bütün kesimleriyle işbirliği içinde olmak durumundadır.

Hükümet, dayanışma ve anlaşma içinde olmalıdır.

Türkiye'nin bu keskin virajı sağ-salim atlatmasının başka da yolu yoktur.

Popülizm yerine somut önlemler alınmalı

Türkiye'nin yayımladığı resmi verilere güven duyulmasına şu anda sık sık dile getirilen politik istikrara güven duyulmasına olduğu kadar ihtiyacı vardır.

Türkiye, çok büyük bir ekonomik kri-

zin eşiğinde iken elinde parası olan yerli ve yabancı yatırımcının önünü görebileceği, adil uygulamalardan emin olabileceği ortamı yaratmak durumundadır.

Yatırım teşviklerinde, vergilendirmede adalet, bu ortamın yaratılmasının başlıca araçları arasında sayılmaktadır.

Bu çerçevede kayıt dışı ekonomi ile mücadele büyük önem taşımaktadır. Yerel seçimler öncesinde mali disiplini sürdürmesi de yaşamsal öneme sahiptir.

Atılması gereken ilk adımlar

Yapılması gereken ilk şey vergi denetim oranını arttırırken eş anlı olarak verginin ödenebilir düzeye gelmesi için yeni düzenlemelerin yapılmasıdır.

Denetimi arttırarak oranlar düşürülmelidir.

Bunun için her şeyden önce güven tesis etmek gerekmektedir.

İstihdam üzerinden alınan vergi, prim ve destekler Türkiye’de yüksek seviyededir.

Büyüme ve istihdam politikalarını destekleyici, kayıt dışı ekonomiyi azaltıcı, öngörülebilir bir vergi yükü oluşturulmalıdır.

Bu konudaki çözüm önerilerimiz ise ;

- Sosyal güvenlik yükü azaltılmalı, istihdam özendirilmeli

İstihdam üzerinde mali ve sosyal yüklerin azaltılması ve işsizlik sigortası fonu ile ilgili düzenlemenin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Sosyal güvenlik açıklarını konuştuğumuz bir ortamda çalışan emekliden çok yüksek oranlarda sosyal güvenlik destek primi almaya çalışmak kayıt dışını besleyen unsurlar arasındadır. Bugün hala Bağ-Kur, SSK ve Emekli Sandığı’ndan emekli olup çalışan **toplam 5.615.000 kişinin** büyük bir kısmı SGK’na (Sosyal Güvenlik Kurumu) sosyal güvenlik destek primi ödememek için kayıt dışı çalışmak durumunda kalmaktadır.

Bu emekli çalışanlar ödeyemeyecekleri bir yükü karşı karşıya kaldıklarından devlet eliyle kayıt dışına itilmektedir.

- Adil bir vergileme yapılmalı

Türkiye’de kayıt dışı milli gelirin yüzde 70’ine ulaşmaktadır. Kişisel ve kurumsal servetin artmasına karşın servet üzerinde kapsamlı bir vergi yapılmadığından dolayı vergilerin payı giderek artmaktadır. Vergi yükü son 12 yılda yüzde 67 yükselirken dolayı vergilerin payının yüzde 72.3’e çıktığını görüyoruz. Beyan üzerinden alı-

nan vergi oranı yüzde 10 civarında seyretmektedir. Bu tablo gelir dağılımındaki adaletsizliği derinleştiren vergi politikalarının resmidir. Kayıt dışı ekonomi oranı gelir açığı yaratırken dolaylı vergiler arttırılmak suretiyle açık kapatmaya çalışmak vergide adalet ve eşitlik prensibini hiçe saymaktadır.

- Yoksullukla mücadele edilmeli

Adil vergi **politikalarını oturtmaya çalışırken sosyal politikalara ağırlık verilip yoksullukla mücadele gi-**

rişimleri desteklenmelidir. Devletin kurumları arasında eş güdüm, bilgi akışı ve koordinasyon sağlanmalıdır. Servet beyanı esaslı yeniden uygulamaya konulmalıdır.

- KOBİ'ler ve üretim teşvik edilmeli

Türkiye'de istihdamın yüzde 80'inden fazlasını küçük ve orta boy işletmeler sağlamaktadır. KOBİ'ler için kayda girmeyi teşvik edici önlemler alınmalı, çalışma hayatına yönelik çağın gerektirdiği düzenlemeler bir an önce hayata geçirilmelidir.

HAKEMLİ YAZILAR

REFEREED PAPERS

